

ps

Koffie, koek en medewerkers – in deze koffiezaak komt alles vers uit de bajes 32 / Grachtenpand: €200 29 / Het levensverhaal van de Japans-Amsterdamse Emiko Kannan leest als een sprookje 30

Van boef naar barista

Hoe begeleid je ex-gevangenen terug naar de maatschappij? Zuivere Koffie ontdekte: met koffie. De succesvolle Zaanse bajesbranderij en -bakkerij heeft nu ook een eerste koffiezaak, in Amsterdam. Alles is er vers uit de bak, zelfs de medewerkers. 'Met mijn verleden had ik nergens kunnen aankloppen.'

tekst Bengt de Sitter, foto's Dingena Mol

Op de stoep van de Haarlemmerdijk zit Jemuel Lampe (44) voor de net geopende koffiebar Zuivere Koffie. Met op de achtergrond het voorbijrazende Amsterdamse fietsverkeer vertelt hij, zittend op een geleende stoel, over zijn nieuwe zaak. Als de eigenaar van het naastgelegen steakhouse naar buiten stapt, begroet Lampe hem opgewekt: "Ha buurman, ik heb effe je stoel gestolen!"

Lampe kan het tegenwoordig met een kwinkslag zeggen. Maar vroeger was hij een boef, en niet bepaald een kruidendief: in totaal zat hij zes keer vast, onder andere in Den Haag, Rotterdam en 'een hele korte vakantie ergens anders'. Zijn laatste detentie stamt uit 2005. "Toen heb ik gezworen om nooit meer met justitie in aanraking te komen. Dat is helaas niet gelukt, ik zie die mensen weer dagelijks. Maar dan op de goede manier."

Positief contact met de penitentiaire inrichting (PI). Dat begon in 2015, toen Lampe al jaren in de koffiewereld zat en meedeed aan de baristakampioenschappen. Er kwam een belletje uit de bak: of hij niet een keer wilde langskomen in de voor hem onbekende gevangenis van Heerhugowaard. "Een gevangenis - daar had ik natuurlijk weinig zin in, maar ik ben toch gegaan. Voormalig directeur Frans Douw zei tegen me: 'Leuk dat je nu in de koffie werkt, maar waarom kom je niet dichterbij het probleem zitten?'" Zo startte Lampe met een pilot koffie branden in het cachot.

Hij is de gevangenisdirecteur nog altijd dankbaar voor zijn initiatief: "Ik had nooit bedacht dat zo iets werkelijk zou kunnen. Met mijn verleden had ik ook nergens kunnen aankloppen. Ik zie Douw echt als mentor en als klank-

bord. Hij heeft een geweldige deur voor ons geopend."

Het experiment in Heerhugowaard beviel, en Zuivere Koffie verhuisde mee naar het in 2016 geopende Justitieel Complex Zaanstad. Daar werd een gloednieuwe bajesbranderij- en bakkerij gevestigd. De koffieroasters, boterkoeken en brownies die er van de band rollen zijn al een aantal jaar te koop binnen en buiten de gevangenis.

Meer menselijkheid

En nu is er dus een eerste Amsterdamse vestiging op de Haarlemmerdijk, waar niet alleen de producten maar ook de werknemers vers uit de bajes zijn.

Stephan (33) staat in de zaak cappuccino's te maken. Hij is nu vijf weken 'buiten' en in dienst van Zuivere Koffie. In het verleden zat hij 24 maanden vast in verschillende gevangenissen voor verschillende delicten. "Ik wilde mijn leven direct al anders invullen maar vond het lastig wat die 'anders' dan zou zijn." Dus klopt Stephan aan bij een oud contact. "Ik kende Jemuel al van buiten. Hij schrok toen ik hem belde vanuit detentie."

Maar Stephan bleek aan het juiste adres. Hij kon in Zaanstad aan de slag tussen de koffiebonen. Het was een verademing ten opzichte van het andere gevangeniswerk: "Normaal gesproken moet je beugeltjes in elkaar draaien in zalen van grijs beton. Maar in de branderij zijn er warme, chocoladebruine kleuren en ziet het er anders uit, net als gewoon in het echt, buiten de bajes. Zo'n omgeving brengt meer menselijkheid naar boven."

Andere Zaanse ex-gedetineerden bevestigen de goede

'Zonder Zuivere Koffie was de kans groot dat ik verzeild was geraakt in oude patronen'

→ **Jemuel Lampe (l), oprichter Zuivere Koffie. Onder: Lampe (tweede van rechts) met medewerkers Stephan, Jeroen, en Jerry (vlnr).**

naam van Zuivere Koffie binnen de Zaanse gevangenis. Jerry (42): "Er zitten veel mensen in detentie die helemaal niet per se op zoek zijn naar iets nieuws. Maar voor de mensen die echt een verandering wilden, was Zuivere Koffie een goede optie."

Jeroen (60) beaamt: "Ja, dat was wel een soort erejobbie. En je had natuurlijk goede koffie voor jezelf." Op een bankje op de Haarlemmerdijk blaast hij in alle vrijheid wat tabaksrook uit. Vroeger zat hij in de horeca, en later in de meubels, tot hij in de cel belandde. In de Zaanse gevangenis werkte Jeroen zich binnen Zuivere Koffie op tot allround medewerker hoofdkeukantoor. "Eerst zat ik in de reguliere werkzaal van Zaanstad, met een hoop jongens die niet altijd met het juiste bezig zijn. Maar ik viel positief op bij een werkmeester. Toen dacht ik: toch maar effe kijken bij de branderij."

Het rechte pad kiezen

Al snel werd Jeroen verantwoordelijk voor de selectieprocedure van de branderij en bakkerij. Want niet alle gedetineerden zijn 'zuivere koffie'. Een groene status hebben is een vereiste. Gevangenen met een rode status, oftewel qua gedrag nog te wensen overlatende onruststokers, kunnen er niet aan de slag. En Jeroen benadrukt dat de uitverkorenen het gegeven vertrouwen wel moesten waarmaken: "Niemand staat met een zweep achter je, maar er moet geen rottigheid komen. We investeren namelijk enorm in de kwaliteit van de producten en willen niet dat iemand zegt: mijn boterkoek is wel heel erg zout."

Binnen boden de branderij en bakkerij ritme en zingeving in een aangename(re) omgeving. Maar de drie ex-gedetineerden merkten buiten pas waar de grootste kracht van Zuivere Koffie ligt: als brug tussen gevangenis en maatschappij.

"Zonder Zuivere Koffie was de kans groot dat ik in oude patronen was verzeild." Stephan praat open over zijn re-integratieproces en de ondersteuning die Zuivere Koffie daarin gaf. "Toen ik op een vrijdag met enkelband

buiten kwam, ben ik met mijn dochtertje en Jemuel een patatje gaan eten. De volgende maandag stond ik koffie te zetten bij de vestiging in Zaanadam."

Maar de weg terug was niet zonder hobbels. Stephan vertelt hoe moeilijk het is om in je eentje voor het rechte pad te kiezen als je terugkomt in een wereld die verwacht dat je niet bent veranderd. "Als je je leven wilt veranderen, maar je weet de weg niet, en niemand neemt je mee en geeft je ruimte... Uiteindelijk moet toch je koelkast gevuld worden, en je netwerk is het netwerk dat je hebt achtergelaten."

Interesse uit het buitenland

Zuivere Koffie bood Stephan een alternatief netwerk, wat betekende dat hij oude vriendschappen ongemerkt achter zich liet. "Eigenlijk was je met elkaar omdat je samen verdiende of dezelfde droom had. Als je die droom niet meer deelt, is de binding weg. Voor bepaalde dingen word je niet meer gevraagd. Dat is eigenlijk precies wat je wil, maar in het begin ook pijnlijk."

Ook Jerry benoemt het belang van een alternatief netwerk bij terugkomst in de maatschappij: "Vind maar eens iemand die jou helemaal niet kent en die je een kans gaat geven vanuit zo'n situatie. Dan mag je echt wel honderd telefoontjes gaan plegen."

Kan de filosofie van Zuivere Koffie overal werken? En waarom wordt deze methode niet al langer gebruikt? Volgens Lampe zijn er al ruim honderd ex-gedetineerden aan werk geholpen. Een geslaagde terugkeer in de maatschappij ziet hij als "de vrucht van het werk". En Zuivere Koffie heeft grote plannen. De ambitie is om naar meerdere Nederlandse gevangenissen uit te breiden. Ook buitenlandse bajesen hebben inmiddels interesse getoond.

De ervaringsdeskundigen zelf kennen geen spoor van twijfel. "Absoluut," verzekert Stephan. "Wij zeggen: je bent niet het delict dat je hebt gepleegd. Mensen oprecht een nieuwe kans bieden werkt echt. Door Zuivere Koffie heb ik trainingen mogen geven in België, heb ik voor de

Raad van Europa gestaan. Buiten Zuivere Koffie zie ik dat nog veel te weinig gebeurt."

Jerry denkt wel te weten waarom het concept van Zuivere Koffie niet al lang is ingeburgerd in Nederland. Met overtuigde toon: "Omdat een groot deel van de maatschappij weggijkt. Weinig mensen beseffen dat je op zo'n makkelijke manier het verschil kan maken. Als duldend, nog sterker, honderd ondernemers hieraan meedoen, dan zouden we in principe bijna het hele probleem kunnen dekken, snap je?"

Individueel hebben de mannen nog genoeg ambitie. Stephan en Jerry houden van presenteren en sluiten een eigen carrière als ondernemer niet uit. Jan is tevreden zo. "Ik vind dit schitterend. Het geeft mij veel voldoening. Laatst kwam een vrouw langs die zei: Mijn man gaat nu 'zo' (wijst omhoog) dankzij jullie!"

De ex-gedetineerden wilden niet met hun achternaam in de krant.

Succesverhaal

Naar eigen zeggen verlaagt Zuivere Koffie het percentage recidive onder ex-gedetineerden met 87 procent. Zuivere Koffie heeft 78 gedetineerden in opleiding en heeft meer dan 100 aan een baan geholpen.

Amsterdamse naamgenoot

Met de vestiging op de Haarlemmerdijk kent Amsterdam nu twee koffie-zaken genaamd Zuivere Koffie. Er zit er namelijk ook al jarenlang een op de Utrechtsestraat. Los van de naam hebben ze niets gemeenschappelijks. Lampe: "Zuivere Koffie" is qua merkregistratie niet te claimen. Dus we zitten niet in elkaars vaarwater." Op de Utrechtsestraat beamen ze dat: "Wij zijn er heel erg voor de buurt. Onder vaste klanten is weinig verwarring."